

İCTİMAİ ELMLƏR

Şəhla Xələfova

Azərbaycan Dillər Universiteti

 10.30546/2518-752X.1.507.054

ŞƏRQİ ZƏNGƏZUR İQTİSADI RAYONUNUN TƏBİİ EHTİYATLARI VƏ ONLARDAN SƏMƏRƏLİ İSTİFADƏ YOLLARI

Açar sözlər: Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu, təbii ehtiyatlar, səmərəli istifadə, iqtisadi inkişaf, dayanıqlı inkişaf, ətraf mühitin mühafizəsi

Keywords: East Zangezur economic region, natural resources, efficient use, economic development, sustainable development, environmental protection

Ключевые слова: Восточно-Зангезурский экономический район, природные ресурсы, эффективное использование, экономическое развитие, устойчивое развитие, охрана окружающей среды

Giriş. Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu Azərbaycanın 14 iqtisadi bölgəsindən biridir və ölkənin cənub-qərb hissəsində yerləşir. Bu rayon 7 iyul 2021-ci il tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin fərmanı ilə yaradılmışdır. Ərazisi 7448 km² təşkil edir, Cəbrayıl, Kəlbəcər, Laçın, Qubadlı və Zəngilan rayonlarını əhatə edir. Rayonun qərbində Ermənistan, cənubunda isə İran ilə sərhədləri mövcuddur. Ərazinin əlverişli coğrafi mövqeyi, zəngin təbii ehtiyatları və strateji əhəmiyyəti Şərqi Zəngəzurun nəqliyyat və logistika baxımından mühüm rolunu artırır. [1, s. 2] İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa və yenidənqurma işləri sürətlə aparılır. Prezidentin 30 dekabr 2022-ci il tarixli sərəncamı ilə Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan rayonlarında Prezidentin xüsusi nümayəndəsi təyin edilmişdir. Ərazinin coğrafi mövqeyi və təbii şəraiti onun iqtisadi potensialını daha da artırır. Dağlıq və meşəlik relyef, zəngin su ehtiyatları, əlverişli iqlim şəraiti, münbit torpaqlar kənd təsərrüfatı, turizm və sənaye sahələrinin inkişafı üçün geniş imkanlar yaradır. [2, s. 5] Bölgənin biomüxtəlifliyi və ekoloji zənginliyi ekoturizm və rekreasiya fəaliyyəti üçün əlverişlidir. İşğaldan azad olunmuş bu ərazilərdə təbii ehtiyatların səmərəli və dayanıqlı istifadəsi, həmçinin infrastrukturun bərpası, yenidən qurulması regionun sosial-iqtisadi inkişafına mühüm töhfə verə bilər. Bu səbəbdən Şərqi Zəngəzurun təbii ehtiyatlarının öyrənilməsi onlardan səmərəli istifadə yollarının müəyyənləşdirilməsi həm də elmi baxımdan aktual və vacib bir məsələdir. [6, s. 40]

İşin elmi yeniliyi. Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunda geniş miqyaslı topodeziya və kartoqrafiya işləri aparılıb. Təxminən 50 000 ha ərazidə yüksək dəqiqlikli topo-xəritələr tərtib olunub və elektron su sistemlərinin modelləri əsaslı şəkildə

hazırlanaraq “Qarabağ və Şərqi Zəngəzur. Təbii ehtiyatlar Atlası” nəşr edilib. Regionda 900-dən çox termal, mineral və şirin su mənbəyi aşkarlanaraq bünövrə ehtiyatları qiymətləndirilib. Transsərhəd çaylarda davamlı ekoloji nəzarət həyata keçirilib, çirklilik səviyyələri ölçülüb, və bu çayları təmizləmək məqsədilə elmi üsullar hazırlanıb. Enerji sahəsində rayonun potensialı elmi əsasda dəyərləndirilib. Günəş enerjisində 7 200 MW, küləkdə 2 000 MW həcmində potensial müəyyənləşdirilərək bu ərazilər rəsmi olaraq “yaşıl enerji zonası” elan olunub. Universitet və institut səviyyəsində təşkil olunan elmi-praktik konfranslarda “ağıllı kənd”, yaşıl infrastruktur və təbii-təsərrüfat sistemlərinin effektiv idarə olunması məsələləri müzakirə olunub. Bu məqsədyönlü elmi işlər Şərqi Zəngəzurun təbii sərvətlərinin sistemli öyrənilməsi və analizinə imkan yaradıb, həm enerji, həm də kənd təsərrüfatının rəqəmsallaşdırılması və davamlı inkişaf modellərinə elmi zəmin təmin edib. [3, s. 65]

Praktiki əhəmiyyəti. Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun zəngin təbii ehtiyatlarından məqsədyönlü istifadə kənd təsərrüfatı, sənaye, turizm, enerji və logistika sahələrində əhəmiyyətli irəliləyişlərə səbəb olub. Regionda mis, qızıl, xromit və tikinti daşları karxanalarının açılması yerli metallurgiya və tikinti müəssisələrinin fəaliyyətinə şərait yaradaraq, emal proseslərini gücləndirib və ixrac potensialını genişləndirib. [4, s. 53] Xudafərin və Giz Qalası kimi hidroenerji obyektlərinin gücü artırılıb, əlavə olaraq günəş və külək enerji stansiyaları istifadəyə verilərək Şərqi Zəngəzur rəsmi şəkildə “yaşıl enerji zonası” elan olunub ki, bu da enerji təminatını ekoloji cəhətdən davamlı edir. [4, s. 89] Həkəri və Bərgüşad çaylarında aparılan su ehtiyatlarının monitorinqi içməli və suvarma infrastrukturunun yenidən qurulması üçün etibarlı məlumat bazası yaradır, aqrar sektorda daha səmərəli planlaşdırmaya kömək edir. “Dost Agropark” kimi aqro-innovasiya layihələri çərçivəsində ağıllı kənd, intensiv bağçılıq və arıçılıq modelləri tətbiq olunur. Bu təşəbbüs minlərlə ton taxıl və bar yetişdiriləcək torpaqları işlətməklə yanaşı, fermer məşğulluğunu və gəlirlərini əhəmiyyətli şəkildə artırır. [4, s. 115] Ekoturizm baxımından İstisu və Minkənd kimi balneoloji mənbələr, dağ mənzərələri və tarixi abidələr turizm infrastrukturuna yeni investisiya imkanları açır. Zəngəzur dəhlizi istiqamətində inşa edilən yollar, dəmiryolu və hava limanı infrastruktur layihələri Türkiyə, İran və Mərkəzi Asiya ilə ticarət bağı quraraq regionun tranzit potensialını artırır. [4, s. 169] Dövlət-özəl sektor əməkdaşlığı çərçivəsində kreditlər, vergi/gömrük güzəştləri və subsidiya dəstəyi ilə formalaşan sahibkarlıq mühiti yeni iş yerləri yaradır, sosial sabitliyi dəstəkləyir və yerli iqtisadiyyata milyardlarla manat əlavə dəyər qazandırır. [4, s. 200]

Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu yeraltı sərvətlər baxımından olduqca zəngindir, xüsusilə Kəlbəcər və Laçın rayonlarında mis, qızıl, civə, xromit və digər metallarla zəngin yataqlar var. Bu ehtiyatlar ölkənin metallurgiya və dağ-mədən sənayesinin inkişafına güclü təkan verir. Regionun ən önəmli yataqlarından biri olan Söyüdlü (Zod) qızıl yatağı Cənubi Qafqazda sənaye səviyyəli ehtiyatlara malikdir. Hələ eramızdan əvvəl III minilliyə aid mədəncilik fəaliyyəti burada arxeoloji qazıntılarla təsdiqlənib. Sovet dövründə, xüsusilə 1970-1980-ci illərdə aparılan kəşfiyyat zamanı qədim mədən sistemləri və filiz qalıqları aşkar olunub. Bu yataqda hesablanan sənaye ehtiyatları 112,5 ton olaraq göstərilib və filizdəki qızıl miqdarı 0,8-22,6 qram/tona qədər dəyişir. Ehtiyatların dəyəri təxminən 8 milyard dollar qiymətləndirilir. Zod yatağı Azərbaycanın strateji sənaye resursuna çevrilərək yer-

li və beynəlxalq investisiyalar üçün cəlbedici olmaqla yanaşı, emal sənayesinin inkişafına və idxaldan asılılığın azaldılmasına xidmət edir. [5, s. 88]

Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu, xüsusilə Kəlbəcər və Laçın ərazilərində bir sıra qiymətli metal yataqlarına sahibdir və bu potensialın tədricən istismarı regionun iqtisadi inkişafına təkan verir. Məsələn, Ağdüzdağ yatağında təxminən 13 ton qızıl ehtiyatı var. Tutxun yatağı sahəsində isə “AzərGold” QSC ilkin geoloji kəşfiyyat işləri aparır. 1993-2020-ci illərdə bu bölgə işğal altında olmuş, o cümlədən bu yataqların qanunsuz qazıntısı zamanı ətraf mühitə mənfi münasibət nəticəsində ciddi ziyan dəymişdir. [5, s. 89] Bundan başqa regionda mis, gümüş, molibden, nikel, vismut, tellur, selen və kadmium kimi polimetall yataqları da mövcuddur ki, bunlar metallurgiya sənayesində geniş istifadə edilir və iqtisadi inkişaf üçün əlavə dəstək funksiyasını yerinə yetirir. [5, s. 90] Kəlbəcərin Levçay sahəsində yerləşən civə yataqları sənaye səviyyəsində hasilata malikdir və Azərbaycanın civə hasilatı sahəsində mühüm yer tutur. [6, s. 45] Xromit filizləri isə polad istehsalı üçün vacib materialdır və bu yataqlar Şərqi Zəngəzurun sənaye potensialını daha da yüksəldir. [6, s. 50] Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunda qara metallara dair geoloji məlumatlar hələ kifayət qədər dərin öyrənilməyib. Azərbaycanın digər bölgələrində, xüsusilə Daşkəsən rayonunda yerləşən dəmir filizi yataqları sənaye səviyyəsində ehtiyatlarla diqqətə layiqdir. Şərqi Zəngəzurdə da oxşar obyektlərin mövcudluğu ehtimal olunur, lakin bu sahədə geoloji kəşfiyyat nəticəsində dəmir ehtiyatlarının həcmi yalnız ilkin təxmin səviyyəsində qalıb. Bu səbəbdən bölgədə ətraflı geoloji tədqiqatlara ciddi ehtiyac var. [6, s. 55] Rayonda qeyri-metal mineral resursları da geniş yayılıb. Gips və anhidrit yataqları təxminən 65-70 milyon ton ehtiyatla sement və tikinti materialları istehsalı üçün əhəmiyyətli yer tutur. Əhəngdaşı və mərmər filizləri – xüsusilə Kəlbəcər və Zəngilan bölgələrində – həm sement istehsalında, həm də dekorativ tikintidə geniş istifadə olunur. Bundan əlavə, bentonit gili, barit, oniks, yaspis, nefrit və digər yarıqiymətli daşlar sənaye və sənətkarlıq sahələrində işlədilir. Bu mineral ehtiyatların planlı və dayanıqlı istismarı iqtisadiyyatın inkişafı, regionda yeni sahibkarlıq sahələrinin formalaşması və iş yerlərinin yaradılması baxımından böyük potensiala malikdir.

Kəlbəcər rayonunda mərmər və mərmər oniksi yataqları çoxlu miqdarda aşkar edilib. Bu ərazidə müəyyən edilmiş dörd yataqda təxminən 1 756 ton mərmər oniksi və 801 ton nefrit ehtiyatı var. Bu daşlar xüsusilə üzlük, yəni dekorativ örtük material kimi istifadəyə yararlıdır. [6, s. 60] Zəngilan rayonu əsasən qara mərmər ehtiyatları ilə tanınır. Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun mərmər və üzlük daşı ehtiyatlarının səmərəli, dayanıqlı şəkildə istifadəsi həm bölgənin, həm də bütün ölkənin tikinti və dekorativ material bazarının inkişafına böyük töhfə verə bilər. [6, s. 65] Kəlbəcər rayonunda tikinti üçün əlverişli bir neçə təbii material yatağı mövcuddur. Bu bölgədə mişar daşı (tufa aid) yataqları, kərpic istehsalı üçün gil yataqları, eləcə də yüngül beton üçün istifadə olunan perlit yataqları mövcuddur. Keçəldəğdakı perlit yatağının ehtiyatı 4,5 milyon m³ civarındadır. Bentonit gili əsasən montmorillonit mineralından ibarət olub, yüksək plastiklik, su udma qabiliyyəti və şişmə xassələri ilə fərqlənir. Bu xüsusiyyətləri sayəsində tikinti, qida, kənd təsərrüfatı və hətta pestisid sahələrində geniş istifadə olunan çoxfunksiyalı bir materialdır. [6, s. 70] Bununla yanaşı bölgədə barit yataqları (neft və qaz sənayesində çəki artırıcı kimi istifadə olunur) və pirit yataqları (kimya sənayesində xammal ki-

mi) mövcuddur. Yarıqiymətli daşlar – məsələn, aqat, yaspis, oniks, karneol və nefrit – zinət əşyaları və sənətkarlıq üçün əlverişlidir.

Son illərdə Şərqi Zəngəzurdə geoloji kəşfiyyata xüsusi önəm verilib. Bu məqsədlə 2020-2024-cü illər üçün təsdiqlənən Dövlət Proqramı əsasında regionda əsaslı tədqiqatlar aparılır və müasir texnologiyalar tətbiq olunur. Ekologiya Nazirliyinin rəhbərliyi ilə hiperspektral peyk şəkilləri, dron görüntüləri və geofiziki analizlər vasitəsilə yeni mineral ehtiyatlı zonalar müəyyənləşdirilir. Tutxun və Şorbulag kimi sahələrdə işğaldan təmizlənmiş ərazilərdə ANAMA-nın geotexniki müdaxiləsi ardınca geoloji təhlillər və qazma işləri davam etdirilir. Kəlbəcər rayonundakı “Tutxun” nəcib metal yatağı üzərində “AzerGold” QSC tərəfindən həyata keçirilmiş ilkin kəşfiyyat işləri 85,56 km² ərazini əhatə etməkdədir. Burada ilkin qiymətləndirmələr 10-a yaxın yeni filiz yatağını ortaya çıxarıb. AMEA və Ekologiya Nazirliyi birlikdə regional geoinformasiya sistemini qurur, geoloji məlumatların rəqəmsallaşdırılması və açıqlığı təmin edilir. Bu yanaşma yalnız resursların dəqiq kataloqlaşdırılmasına deyil, həm də onların şəffaf şəkildə istifadəsinə hesablanıb. Belə tədqiqatlar nəticəsində Şərqi Zəngəzurun mineral potensialı ilkin mərhələdən çıxaraq sənaye emalına və ixraca hazırlıqlı vəziyyətə gətirilir. Bu isə bölgənin sənaye, enerji və infrastruktur layihələrinə integrasiyasını sürətləndirir. [7, s. 1]

Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunda müasir infrastrukturun qurulmasına dair bir neçə iri layihə icra olunur ki, bu da regionun iqtisadi inkişafına və əhalinin rifahına ciddi töhfə verir. [8, s. 240] Bu çərçivədə yol şəbəkəsinin, kəndlərarası və rayonlararası yolların yenidən qurulması sürətlə aparılır. Məsələn, İranla sərhəddə yerləşən Ağbənd avtomobil körpüsünün təməli 21 sentyabr 2022-ci ildə qoyulub. Bu körpü Şərq-Qərb Nəqliyyat Dəhlizinin daha effektiv işləməsinə, habelə bölgələrarası və beynəlxalq ticarət əlaqələrinin genişlənməsinə səbəb olacaq. Layihənin Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbənd yolu boyunca həyata keçirilməsi isə həm avtomobil, həm də hava və dəmir yolu şəbəkəsi üçün imkanlar yaradır. Bu infrastruktur – yollar, körpülər və sərhəd-gömrük qovşaqları – Şərqi Zəngəzurun iqtisadi əlaqələrini gücləndirir və həm milli, həm də regional tranzit imkanlarını artırır. Cəbrayılın “Araz Vadisi” adlı Sənaye Parkı təxminən 200 hektara malik sahədə qurulur. [9, s. 200] Bu zonada kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı, sənaye istehsalı, logistika və ticarət müəssisələri, anbar kompleksləri və texniki-social infrastruktur obyektləri yaradılır. Məqsəd sakinlər üçün yeni iş yerləri açmaq və regionun iqtisadi canlanmasını təmin etməkdir. Ərazidə həmçinin yol infrastrukturuna ciddi investisiyalar qoyulur – rayonlararası yollar, tunellər və körpülər inşa edilir, polad magistrallar salınır və elektrik şəbəkəsi tamamilə yenilənir. [9, s. 300] Bu tədbirlər bölgənin nəqliyyat əlaqələrini gücləndirir və insanların həyatını rahatlaşdırır. Üstəlik, Şərqi Zəngəzur və Naxçıvan arasında yeni dəmir yolunun çəkilməsi planlaşdırılır. Bu dəhliz ölkədaxili və regional ticarət əlaqələrini möhkəmləndirəcək, həmçinin ixrac-idxal imkanlarını genişləndirəcək. [9, s. 218]

Şərqi Zəngəzurdə enerji sahəsi sürətlə modernləşdirilir və əsasən təmiz enerji mənbələrinə üstünlük verilir. “Azərenerji” ASC-nin təşəbbüsü ilə işğaldan azad olunan ərazilərdə elektroməntəqələr bərpa edilir və regionun enerji şəbəkəsi ölkə sisteminə integrasiya olunur. Bu strategiyanın tərkib hissəsi kimi hazırlanmış “Qarabağ Enerji Strategiyası” enerji təhlükəsizliyini təmin etməklə yanaşı, ekoloji davamlılıq hədəflərini də dəstəkləyir. [10, s. 1] 2024-cü ilin məlumatına görə,

Şərqi Zəngəzur və Qarabağda fəaliyyət göstərən 32 kiçik sutaşdırıcı stansiya ilə ərzində toplam 550 milyon kVt-saat yaşıl enerji istehsal edib. Bu enerji istehsalının 200 milyon kVt-saatı yerli tələbatı ödəyib, qalan hissə isə respublika şəbəkəsinə ötürülüb. [10, s. 10] Regionun günəş və külək generatorlarına dair planları da genişlənilir. Zəngilan və Cəbrayıl rayonlarında 240 MW gücündə günəş stansiyasının, Laçın və Kəlbəcər rayonlarında isə 100 MW külək stansiyalarının inşası perspektivlidir. Bu təşəbbüslər Azərbaycanın 2030-cu ilədək bərpa olunan enerji gücünü 6,5 GW artırmaq strategiyasına uyğundur. [10, s. 20] Bundan başqa, “AzerGold” ilə yanaşı, BP şirkəti də Cəbrayıl da günəş enerjisi layihələri üzərində işləyir. Bu layihələr Azərbaycanda “yaşıl enerji zonası” yaratmaq strategiyasının məntiqi davamını təşkil edir. Bu quruluş nəticəsində Şərqi Zəngəzurun enerji infrastrukturunu artıq təkcə lokal tələbatı qarşılamaq, həm də respublika şəbəkəsinə “yaşıl enerji” ixrac edən bir mərkəzə çevrilib, bu da həm milli enerji təhlükəsizliyini, həm ekoloji davamlılığı təmin edir.

Nəticə. Şərqi Zəngəzurun yeraltı sərvətlərinin səmərəli və dayanıqlı istifadəsi bölgənin iqtisadi inkişafına çox böyük fayda verə bilər. Bu məqsədlə bir çox tədbirlərin həyata keçirilməsi zəruridir. [11, s. 12] Faydalı qazıntıların hasilatı və emalı prosesində müasir texnologiyaların tətbiqi məhsuldarlığı artırır, ətraf mühitə təsiri azaldır, yolların, enerji və su təchizatı sistemlərinin inkişafı hasilat sahələrinin fəaliyyətini asanlaşdırır. Ətraf mühitin qorunması və təbii ehtiyatların dayanıqlı istifadəsi üçün ekoloji standartlara riayət olunmalıdır. Bu sahədə yeraltı sərvətlərin səmərəli istifadəsi üçün ixtisaslı kadrların hazırlanması və təlim proqramlarının təşkili vacibdir. [12, s. 120] Bu tədbirlərin həyata keçirilməsi Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun təbii ehtiyatlarının səmərəli istifadəsini təmin edir və bölgənin sosial-iqtisadi inkişafında yeni perspektivlər açır.

Ədəbiyyat:

1. “Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu” – Prezident Kitabxanası tərəfindən nəşr olunan Dövlət Proqramı (2019-2023), 353 səh.
2. N.R.Məmmədov “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində bərpa və quruculuq prosesi (2021-2024-cü illər)” – Bakı 2025, 208 səh.
3. A.A.Əlizadə “Qarabağ və Şərqi Zəngəzur. Təbii ehtiyatlar Atlası” Bakı 2024
4. V.Ə.Qasımlı “Yeni Qarabağnamə: Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında post-konflikt quruculuğu” – Bakı, 2022, 217 səh.
5. Azərbaycan Coğrafiya Cəmiyyəti “Azərbaycanın faydalı qazıntıları” Bakı, 2022, 180 s.
6. E.İ.Səfərov “Kiçik Qafqazın faydalı qazıntı yataqları” – Bakı, 2012, 120 səh.
7. “Yerin təkinin geoloji öyrənilməsinə və mineral xammal bazasından səmərəli istifadəyə dair 2020-2024-cü illər üçün Dövlət Proqramı” – Bakı 2020, 60 səh.
8. Z.N.Eminov “Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun coğrafiyası: təbii-coğrafi şərait və sosial-iqtisadi inkişaf potensialı” – Bakı 2021, 536 səh.
9. Ə.Q. Cəfərov “Şərqi Zəngəzur – Quruculuq və Böyük Qayıdışın ünvanı” – Bakı, 2022, 219 səh.
10. “Azərenerji” ASC “AZƏRENERJİ” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti – Bərpa Olunan Enerji Mənbələri ilə bağlı Yekun Hesabat. – Bakı, 2024, 60 səh.
11. A.B.Dolxanov “Təbiətdən istifadənin hüquqi əsasları” – Bakı 2015, 150 səh.
12. E.A.Quliyev “Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının Azərbaycanın davamlı inkişafında rolu”. – Bakı, 2023, 320 səh.

Shahla Khalafova

Summary**NATURAL RESOURCES OF THE EASTERN ZANGEZUR ECONOMIC REGION AND EFFICIENT WAYS OF UTILIZING THEM**

The author believes that the Eastern Zangezur economic region is one of the richest and most strategically important regions of Azerbaijan in terms of natural resources. The territory contains gold, mercury, chromite, marble and other minerals, as well as mineral waters, forest resources and fertile lands. The efficient use of these natural resources can make a significant contribution to the economic development of the region and the improvement of the well-being of the population. The region has wide opportunities for the development of the mining industry, the expansion of agriculture and the realization of tourism potential. In particular, mineral waters and thermal springs have great potential for therapeutic and tourism purposes. In addition, water resources management and the development of the energy sector are also important. The article focuses on the work carried out in the direction of the restoration and development of the territory, including the preparation of the "Karabakh and East Zangezur. Atlas of Natural Resources" that allows for a scientific assessment of the natural diversity and economic potential of the region. This is also important in terms of the sustainable development of the region and ensuring the social well-being of the population, and consequently, the efficient and sustainable use of the natural resources of the East Zangezur economic region, accelerating the economic development of the region, increasing the well-being of the population and making a significant contribution to the overall economic potential of Azerbaijan.

Шахла Халафова

Резюме**СТАТЬЯ ПОСВЯЩЕНА ПРИРОДНЫМ РЕСУРСАМ ВОСТОЧНО-ЗАНГЕЗУРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЙОНА И ПУТЯМ ИХ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ**

Автор статьи проводит исследования Восточно-Зангезурского экономического района, который является одним из самых богатых и стратегически важных регионов Азербайджана с точки зрения природных ресурсов. Территория содержит золото, ртуть, хромит, мрамор и другие полезные ископаемые, а также минеральные воды, лесные ресурсы и плодородные земли. Эффективное использование этих природных ресурсов может внести значительный вклад в экономическое развитие региона и улучшение благосостояния населения. Регион имеет широкие возможности для развития горнодобывающей промышленности, расширения сельского хозяйства и реализации туристического потенциала. В частности, минеральные воды и термальные источники имеют большой потенциал для лечебных и туристических целей. Кроме того, важное значение имеют также управление водными ресурсами и развитие энергетического сектора. В статье уделяется внимание работам, проводимым в направлении восстановления и развития территории, в том числе подготовке «Карабах и Восточный Зангезур. Атлас природных ресурсов», позволяющего дать научную оценку природному разнообразию и экономическому потенциалу региона. Это также важно с точки зрения устойчивого развития региона и обеспечения социального благополучия населения, а следовательно, эффективного и устойчивого использования природных ресурсов Восточно-Зангезурского экономического района, ускорения экономического развития региона, повышения благосостояния населения и внесения значительного вклада в общий экономический потенциал Азербайджана.

Rəyçi: prof. Ç.N.İsmayilov